

τέσση ἔκτοτε ἑμμανῆς, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἀντιστῆ εἰς τὴν ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν προεξένησεν αὐτῷ ἡ σπουδαιότης τοῦ εὐρήματός του. Οἱ συγγενεῖς του κύριοι γινόμενοι τοῦ πολυτίμου αὐτοῦ θησαυροῦ καὶ ἀνεκτιμητοῦ μνημείου τῆς ἀρχαιότητος, τὸ μετέφεραν πρὸ δύο μηνῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ τὸ προσέφεραν ὄψον εἰς τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα τοῦ Ἰσλαμισμοῦ καὶ Χαλίφην, τὸν βασιλεύοντα Σουλτάνον.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, 12 Δεκεμβρίου 1859.

ΝΕΡΟΥΤΣΟΣ.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ.

—οοο—

Ἀπεβίωσεν ἐσχάτως ἐν Ἀγγλίᾳ, εἰς τῶν πρωτοστάτων τῆς εὐγενοῦς ἐκείνης φάλαγγος τῶν ξένων, αἵτινες διὰ τῆς διανοίας ἀνήκουσιν ἐτι μᾶλλον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἢ εἰς τὴν θρέψασαν καὶ τεκοῦσαν αὐτούς, ὁ συνταγματάρχης Μαρτίνος *Λεϊκ*, τὸ τρίτον καὶ ὀγδοοκροστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του ἄγων.

Ὁ Παισιανὸς οὗτος τῶν νεωτέρων χρόνων, εἶναι ὁ πολυτιμότερος τῶν ὁδηγῶν ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν, ὁ ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἀνευρὼν καὶ καταδείξας τὰ ἴχνη αὐτῆς ἀφῆκεν ἡ ἱστορία καὶ ἡ δόξα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους αὐτῆς. Ἦς ἀξιωματικὸς τοῦ ἀγγλικοῦ πυροβολικοῦ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος εἰς ἕκτακτον ὑπηρεσίαν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἐκπεμφθεὶς, ἐπεδόθη εἰς μακρὰς καὶ ἐπιπόνους περιηγήσεις πάντων τῶν μερῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ μετὰ κρίσεως ὀξυτάτης, πεφωτισμένης δὲ καὶ ὑπὸ εὐρείας ἀναγνώσεως καὶ ἐπιμελοῦς μελέτης τῶν ἀρχαίων, ἀντρεῦνθησε τὴν τοπογραφίαν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, πόλεων καὶ μνημείων, καὶ ἐξέδωκε πρῶτον μὲν δίτομον σύγγραμμα, α Ἀθῆναι καὶ Ἀττικὴ ἐπιγραφόμενον, καὶ μετὰ τοῦδε διαμένον τὸ πολυτιμότερον τῶν ἀρχαιολόγων βοήθημα ὡς πρὸς τὴν τοπογραφικὴν γνῶσιν τῆς πρωτεύουσος ταύτης τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ· μετὰ ταῦτα δὲ βαθμηδὸν καὶ ἀλληλοδιαδόχως ἐξέδωκε τετράτομον περιήγησιν εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα, τρίτομον εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἣν μετὰ ταῦτα ἐπλούτισε διὰ νέου τίμου προσθηκῶν καὶ ἐπιδιορθώσεων, ἐπιγραφόμενου α Πελοποννησιακά, β καὶ μονότομον εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἐγραψε δὲ προσέτι, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῆς ἐπὶ παιδείᾳ διακρινόμενης συζύγου του, πραγματεία ἐπιγραφόμενὴν α Νομισματικὰ Ἑλληνικά, ἧς τὸ τελευταῖον μέρος ἐξεδόθη ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του. Πολὺν δὲ συνετέλεσεν εἰς τὴν φήμην του καὶ ἕτερον αὐτοῦ σύγγραμμα περὶ τῶν αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου. Ἀλλὰ καὶ ἄλλας διαφόρους ἀρχαιολογικὰς μονογραφίας ἐξέδωκε κατὰ καιροῦς, ἀναγνοῦς αὐτὰς εἰς τὴν Β. ἑταιρίαν τῶν ἀρχαιολόγων, ἢ τὴν ἀρχαιολογικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Λονδίνου, ἧς, ὡς καὶ πολλῶν ἄλλων ἀκαδημιῶν, ἦν δραστηριώτατον μέλος.

Ἄλλ' οὐ μόνον παιδεῖν ἑλληνικὴν, ἀλλὰ καὶ καρδίαν ἑλληνικὴν εἶχεν ὁ *Λεϊκ*, καὶ οὐδέποτε ἐπαύσατο συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, τῆς τε ἐλευθέρου καὶ τῆς μῆ. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξέδωκε τὸ 1826 ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, πνέουσαν φιλελληνισμόν, ἔκτοτε δὲ, ὡσάκις ἐπρόκειτο ἐνώπιον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ δικαστηρίου περὶ συμφερόντων ἑλληνικῶν, πάντοτε ὕψου γενναίαν ὑπὲρ αὐτῶν φωνήν. Καὶ ὅτε μὲν ἡ Ἀγγλίᾳ εἶχε προτείνει ἀξιώσεις ἐπὶ δύο ἑλληνικῶν νησιδίων, ὁ *Λεϊκ* ἐξέδωκε φυλλάδιον ἀποδεικνύον τὸ ἀνυπόστατον αὐτῶν· ὅτε δ' ἡ Ἑλλὰς ἐτέλει τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα τῆς ἀναβιβάσεως αὐτῆς εἰς Βασίλειον, ὁ σταθερὸς αὐτῆς φίλος ἐδημοσίευσεν ἕτερον φυλλάδιον ἐπιγραφόμενον· α Ἡ Ἑλλὰς μετὰ εἰκοσιπενταετῆ προστασίαν. β Ἐν δὲ τῷ προοίμιῳ τοῦ ἐσχάτου αὐτοῦ νομισματικοῦ συγγράμματος· α Ἄν, λέγει, ἡ Ἀγγλικὴ κυβερνησις ἀκούουσα τὴν φωνὴν τῆς δημοσίου γνώμης, καὶ προσέχουσα εἰς τὰς συμβουλὰς τῶν φίλων τῆς ἀνθρωπότητος, εἶχε κατὰ τὸ 1821 ἐπιπέσει ἐν Ἀνατολῇ, δὲν ἠθέληεν ἔχει τὴν τύφιν τοῦ συνειδότος ὅτι ἐγένετο παραίτιος τῆς καταστροφῆς χιλιάδων χριστιανῶν, ὅτι ἐπὶ τριακονταοκτὼ ἔτη ἀνεχίτετε τὴν περίοδον τοῦ πολιτισμοῦ ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ καὶ ἐν τῇ Μικρασίᾳ, ὅπου τὰ εἰρηπια τῶν Κυδωνιῶν, μιᾶς τῶν πρὸ ὀλίγου λαμπροτέρων ἐστιῶν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, μένουσιν ἐτι ὡς μνημεῖα τῶν συνεπειῶν τῆς Βρετανικῆς οὐδετερότητος. γ Προστίθησι δὲ προφητικῶς ὅτι· α Το βιβλίον τοῦτο εἶναι τὸ τελευταῖον τῶν συγγραμμάτων του, δ' ὧν κύριον σκοπὸν εἶχε νὰ καταστήσῃ εἰς τοὺς νέους Ἕλληνας γνωστὴν τὴν Γεωγραφίαν καὶ τὰς ἀρχαιότητας τῶν χωρῶν αἷς εἶχον δοξάσει οἱ πρόγονοι αὐτῶν, καὶ νὰ ταῖς δώσῃ ἔννοιαν τινὰ τῶν πολυπληθῶν εἰσέτι σωζομένων μνημείων, τῶν παριστώντων μέγα μέρος τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. β

Τοῦ εὐγενοῦς λοιπὸν ἀνδρὸς αἱ ἐργασίαι τὴν Ἑλλάδα ἀπέβλεπον, καὶ αἱ τελευταῖαι αὐτοῦ λέξεις εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπετείνοντο, προσκαλοῦσαι τοὺς Ἕλληνας εἰς ἀγάπην καὶ εἰς σπουδὴν τῆς μεγάλης αὐτῶν ἀρχαιότητος. Ἐξοχὸν ἀρχαιοδίφην ἀπώλεσεν ἐν τῷ *Λεϊκ* ἡ ἐπιστήμη, ἡ Ἀγγλίᾳ ἄνδρα ἐπίσημον, καὶ ἡ Ἑλλὰς γενναῖον καὶ ἐνθερμον φίλον. Τὴν ἐκφορὰν του παρεκαλοῦθησαν, ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν ἐθνικῶν αἰσθημάτων, ὁ πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος Κ. Τρικούπης μετὰ τοῦ γραμματέως τῆς πρεσβείας, καὶ τὸ ἀγγλικὸν κοινὸν μετὰ συγκινήσεως εἶδε τὸν ἀποδοθέντα τοῦτον εὐσεβοῦς εὐγνωμοσύνης φόρον εἰς τὸν εὐκλεῆ φιλέλληνα καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐξηγητήν.

ROBERTO EMMET.

(Συνεχ. τῆς φυλλᾶς 235, 236.)

—οοο—

Περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἡ εὐτυχὴς ἐπανόστασις τῆς Ἀμερικῆς ἐδίδαξε

πολλά και φρενάρ᾽ πρὸς τε τὰς κυβερνήσεις και τοὺς λαούς· πρὸ πάντων ὁμῶς τῆς ἐλευθερίας ἢ πνοῆ ἢ ἐλθοῦσα ἐκ τῆς Γαλλίας συνετάραξε τὰ πνεύματα ἐν Ἰρλανδίᾳ, ἐξήψε τὰς φαντασίας, και ἐξύπνισε τὸ αἶσθημα τοῦ δικαίουματος. Ἡ Γαλλία, ἔχουσα τὸν ἀφιλοκερδῆ αὐτῆς ἔρωτα διὰ τὴν δικαιοσύνην και τὴν φιλάνθρωπίαν, ἔρωτα τιμῶντα εἰς αἰῶνας τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1789 ἔτους, ἐφάνη εἰς τοὺς καταδυναστευομένους ὡς ὁ ἐλευθερωτῆς ἄγγελος τοῦ κόσμου. Ἀνέκαθεν ὑπῆρξε μεταξύ Ἰρλανδίας και Γαλλίας συμπάθειά τις, ἥτις ἀνεζωπυρήθη ὑπὲρ ποτε κατὰ τὴν αὐγὴν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Καὶ τῶντι εἶδομεν τὸ κοινὸν πνεῦμα ἐξοπνισθὲν συγχρόνως και εἰς τοὺς δύο τούτους τόπους. Εἰς Δουβλίνον και εἰς ὅλας τὰς παραλίους πόλεις, οἱ ἐθέλονται οἱ ὀπλισθέντες πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ Ἀμερικανικοῦ πολέμου, μετασχηματίσθησαν εἰς ἐκτεταμένην ἑταιρίαν ὀνομασθεῖσαν ἰῶν *Ἡνωμένων Ἰρλανδῶν*. Σκοπὸν δὲ εἶχον ἢ ἀπαιτήσασαι τὰς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος αὐτῶν παρὰ τοῦ ξένου δυνάστου, οὐχὶ ὡς δοῦλοι ἱκετεύοντες τοὺς κυρίους των, ἀλλ' ὡς ἄνδρες ἀποφασισμένοι νὰ ὑποστηρίξωσι τὰ δίκαια αὐτῶν μετὰ τὸ ξίφος εἰς τὰς χεῖρας, και νὰ συνενώσωσιν ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας ὑπὸ τὴν σημαίαν ἐθνότητος, τὴν ὁποίαν δὲν ἴσχυε νὰ καταδαμάσῃ οὐδεμία τυραννία (1). Ἡ δ' Ἀγγλία, πιστὴ εἰς τὸ γνωστὸν ἀξίωμα τοῦ διαίρειν και βασιλεύειν, ἀκαταπαύστως ὑπέβαλλε τὰς φαντασίας και τὰ θρησκευτικὰ μίστη, ἵνα στερεώσῃ ἐδραιώσῃ τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς. Ἐνῶ οἱ ἠνωμένοι Ἰρλανδοὶ ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τοῦ γενναίου πνεύματος τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἀνύψωσαν ὡς σημαίαν νέαν, ἀμοιβαίαν ἀνοχὴν και τὴν λήθη ὄλων τῶν θρησκευτικῶν διαίρεσεων πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον (2).

Κατ' ἀρχάς (1791), ἡ ἑταιρία τῶν Ἡνωμένων Ἰρλανδῶν ἐξήτει μόνον τὴν ἀντιπρόσωπον τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, τὴν πρυτανικήν και πλήρη ἐθνικὴν ἀντιπροσώπευσιν, και τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν

(1) Ἡ ἑταιρία τῶν Ἡνωμένων Ἰρλανδῶν ἐπειλήθη τὸ 1771 ὑπὸ τοῦ στρατηγῶν Ρούσεϊλ και τοῦ Θεοδότου Οὐόλφ Γεν. Τὰ μέλη ὑπεχρεώθησαν μετ' ὅρκου νὰ τηρήσωσιν ἀμοιβαίως τὸ μυστικὸν και νὰ διαδώσωσι τὰς ἀρχὰς τῆς ἐξουσίας τῶν μέτρων τῆς ἰδιαιτέρας και κοινῆς προπαγάνδας.

(2) Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην λαροκτῆριον φυγαδεύοντο εἰς ἡμᾶς καὶ ὑπὸ Καθολικῶν και Καλθονιστῶν ἤκουσεν καταναζόμενος τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν. Ἀνθρώπος τις καταδικασθεὶς ἐν Κάρρικ εἰς θάνατον, μετῴθη εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης συνιδεσόμενος ὑπὸ δύο ἱερῶν, τοῦ μὲν καθολικοῦ τοῦ δὲ προτεσταντικοῦ.

Ἐάν τις εἶναι περίεργος νὰ γνωρίσῃ τὰ σχέδια και τὰς ἐλπίδας τῶν Ἡνωμένων Ἰρλανδῶν, εἰς ἀναγνώσῃ τὴν ἀνάκρισιν τοῦ Θεομὰ Ἀδδης Ἐμμετ καὶ τοῦ Μὰν Νιδων, εἰς τὰς *United Irishmen*. Madden. Ἀλλὰ και εἰς τὴν ἀπομνημονεύματα τοῦ λόρδου Ὀλλανδὸς εὐρίσκεις ἐπιτήρησιν διακινητικῆν, ἀξιοθαύμαστον εἰς Ἀγγλον, τῆς πολιτικῆς τῶν Ἡνωμένων Ἰρλανδῶν, τοῦ ὁμοίου ἀγῶνος αὐτῶν και τῆς πιθανότητος τῆς ἐπιτυχίας. Περὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ διοργανισμοῦ τῆς ἑταιρίας αὐτῶν ὄρα τὸν Madden, τόμος II, ἐν παραρτήματι.

Καθολικῶν. Οἱ ἀρχηγοὶ τῆς δὲν ἀνεβίβαζον ὑψηλότερον τὰς εὐχὰς και ἐλπίδας των· και ὁμῶς ἐπειδὴ ἐφρόνον ὅτι ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς ἐξουσίας προέρχοντο ὅλας αἱ δυστυχίαι τῆς Ἰρλανδίας, εἶχον τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐλευθερωθεῖσα ἐκ τοῦ ζυγοῦ τούτου ἤθελον ἐπαναλάβῃ τὸν φυσικὸν δρόμον τῆς εὐημερίας τῆς. Κατ' αὐτοὺς, ἡ θρησκευτικὴ καταδυναστευσίς ἦτο τὸ ἐλάχιστον τῶν παραπόνων των· τὸ ἐμπόριον, τὰ ἐργαστήρια, ὅλας αἱ φυσικαὶ πηγαὶ τοῦ πλοῦτου τῆς ἐστέρουν ἕνεκα τῆς φιλοπόπτου και ζήλοτου τυραννίας. Ἐνίστατο ἐπεθύμουν τὸν ὀριστικὸν χωρισμὸν τῆς Ἰρλανδίας ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας· και τὸ ὑπέρτατον τοῦτο ἱατρικὸν ὡς τὴν μόνον σωτηρίαν τῆς πατρίδος ἐφρόνον. Καὶ ὁμῶς μόνον τὸ 1798, ὅτε ἡ ἐπανάστασις ἐξεβράχη ἀκόντων αὐτῶν και ἀπελάκτισεν, ὅπως πάντοτε συμβαίνει, τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀρχηγῶν τῆς, ἀνέβρισαν τὸν κῦβον, ἐκθέσαντες εἰς κίνδυνον και ἐαυτοὺς και τὴν πατρίδα. Ἐντὸς ὀλίγου ἡ ἑταιρία ἐξετάθη καθ' ὅλην τὴν χώραν· οἱ ἐγκριτότεροι τῶν Ἰρλανδῶν κατὰ τε τὸν νοῦν και τὴν κοινωνικὴν τάξιν, ἐγένοντο μέλη αὐτῆς, και τὴν διεύθυνσιν διὰ συμβουλῶν. Ὁ ἄνεμος τῆς δημοτικότητος ἐπνευσεν ἐκ τῆς ἀνταρσίας. Δυσκόλως ἐννοεῖ τις τί ἐστὶ φλογερὰ δίψη ἐλευθερίας, εἰσέτι ἀγνώστου και χρωματιζομένης διὰ τῶν ἀπατηλοτέρων γοησιῶν τῆς φαντασίας, εἰς λαὸν ἰσοδύναμον ἔχον τὸ πάθος πρὸς τὴν ἀπειρίαν, πάθος κινδυνῶδες, διότι, πρὸς αἰωνίαν δυστυχίαν τῶν καταδυναστευομένων ἐθνῶν, ἡ πρώτη πείρα τῆς ἐλευθερίας ἀποκτάται διὰ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς. « Ἀγνοῶ » ποία ἠρωϊκὴ φλόξ, » λέγει εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ ὁ λόρδου Κλογκουρῆ, « ἦναψε τότε καθ' ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας. Εἰς τὰ δικαστήρια, εἰς τὰς ἐκκλησίας, εἰς τὰς αἰθούσας τῶν μεγιστάνων και εἰς τὰς καλύδας αὐτῶν τῶν χωρικῶν, ὁ αὐτὸς ἤλεκτρικὸς σπινθὴρ ἐσσεε συμπάσας τὰς ψυχὰς, και ἀνδρικὸν θάρρος ἐνεστάλαξε » και εἰς αὐτῶν τῶν γυναικῶν και τῶν παιδίων » τὰς καρδίας. »

Ἡ προσκόλλησις τοῦ Ἰρλανδικοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν του, διακριτικὸν προτέρημα τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος, καθίστα ἔτι εὐκολωτέραν τὴν ἔνωσιν ταύτην ὄλων τῶν κλάσεων πρὸς τὸν αὐτὸν κοινὸν σκοπὸν. Καὶ τοὶ ὀφείλοντες σέβας πρὸς τὰ τετελεσμένα, λέγομεν ὁμῶς ὅτι ἐάν ποτε ἀγῶν ὑπῆρξε δίκαιος και ἀξίος ἐπιτυχίας, ὑπῆρξε βεβαίως αὐτὸς ὁ τῶν Ἰρλανδῶν. ἐάν ποτε πάθη ἀνεφάνησαν γενναῖα και εἰλικρινῆ, ταῦτα ἦσαν τὰ ἀνεφλέξαντα τοὺς Φτίζ Γεράλδ και Ἐμμετ και Ὁ Κόννορ. Τί πρὸς τὰ παράπονα τῶν Ἰρλανδῶν τὰ τῶν ἀποικίων τῆς Ἀμερικῆς ἢ τὰ τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ Ἰακώβου Β'; Ἐάν δὲν παραδεχθῶμεν ἐπὶ πολιτικῆς ἠθικῆς δύο ὄψεις ἔχουσαν, ἐπισικὴ μὲν πρὸς τοὺς νικητὰς, αὐστηρὰν δὲ πρὸς τοὺς ἠττηθέντας, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ποτε λαὸς δὲν καταδυναστεύθη πλέον ἐκείνων, και ἐπομένως ὅτι οὐδέποτε ἐγένετο νομιμωτέρα ἐπανάστασις. « Παράδοξον εἶναι, λέγει ὁ Κ. Δουβροζιὲ δὲ Ὁράν, πῶς ἔθνος κέ

» πολλῶν ἑκατομμυρίων συγκείμενον, ὑπέφεραν ἐπὶ
» τοσοῦτον χρόνον τοσοῦτον ζυγόν (α.) »

Δὲν ὑπάρχει παράδειγμα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ
κόσμου ὅτι λαὸς ἀδύνατος ἀπέσεισε τὸν ζυγὸν γεί-
τονος ἰσχυροτέρου. Πτωχοὶ καὶ ἄνευ στρατοῦ οἱ
Ἕλβετοὶ ἀπεδίωξαν, κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, τοὺς
Αὐστριακοὺς ἐκ τῶν ὄρεων τῶν κυριευθέντες πρὸς
καιρὸν οἱ Πορτογάλλοι ὑπὸ τῆς Ἰσπανίας ἀνέκτη-
σαν τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα.
Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας εἶδαμεν τὸν Ἑλλάδα ἀποτι-
νάξασαν τὸν ζυγὸν τῆς Τουρκίας, καὶ τὴν Βελγι-
κὴν χωρισθεῖσαν ἀπὸ τῆς Ὀλλανδίας. Τὸ 1798,
ἡ Ἀγγλία ταπεινωθεῖσα ἐν τῇ Ἀμερικῇ, εἰς πό-
λεμον οὔσα μετὰ τῆς Γαλλίας, ἀνίσχυρος καὶ ἐν-
τρομος ὡς πάντες οἱ τύραννοι ἕνεκα τῶν ταραχῶν
τῆς Ἰρλανδίας, δὲν ἦτο ὅποιον σήμερον παρίσταται.
ἔχομεν ἐκ φύσεως κλίσειν εἰς τὸ νὰ κρίνωμεν ὑπ' ὀ-
φιν λαμβάνοντες τὰ γεγονότα, καὶ νὰ ἀποραινώμεθα
ὅτι τὸ μὴ γενόμενον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ· ἀλλ'
ἡ κλίσις αὕτη μᾶς ἀπατᾷ ἴσως ἡ φιλαυτία τοῦ νι-
κητοῦ διαθρύπτεται πλέον τῆς τοῦ ἠττηθέντος· οὐ-
δὲ παραβλάπτομεν τὴν κλίσειν ἡμῶν ἀποδεικνύοντες
ἄνευ μεγάλων προσπαθειῶν, ὅτι τὸ ἐπιτυχὸν ἐμελλ-
ε νὰ ἐπιτύχῃ. Ὁ τύφος τοῦ θριάμβου μεταμορφοῖ
τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐν αὐτῷ τῷ παρελθόντι ὥστε
προτιμότερος ὁ καιρὸς καθ' ὃν ἐσεμνύοντο κατα-
φρονούντες τὴν τύχην, ὅτε οἱ ἠττηθέντες ἦσαν
μᾶλλον τῶν νικητῶν ὑπερήφανοι.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι οἱ Ἰρλανδοὶ δὲν ὁμοιάζουσι
τὰ ὑπερήφανα τέκνα τῶν Καθαρῶν τὰ ἀνατεθραμ-
μένα ὑπὸ τὴν σκιάν πίστεως ἐλευθέρως καὶ ἰσχυρᾶς,
καὶ κλονήσαντα κατὰ πρῶτον ἐπὶ τῶν παραλίω
τοῦ νέου κόσμου τὴν τύχην τῆς Ἀγγλίας. Ἰπῆρξεν
πάντοτε παρὰ τοῖς ἀγρίοις κατοικοῖς τῆς χλοερᾶς
Ἑρίνης (Erie) κρᾶμα διαφορετικῶν διαθέσεων, τὸ
ὅποῖον ἤθελε καταστήσει δύσκολον τὴν εὐρεσιν κυ-
βερνήσεως ἰκανῆς νὰ τοὺς εὐχαριστήσῃ. Τὸ μῖσος
κατὰ τῆς τυραννίας, ἐπαναστατικὴ καὶ ἀνταρτι-
κὴ τις βροπὴ συνυπῆρχον μετὰ κλίσεως πρὸς τὰς
πομπὰς καὶ τὰς μοναρχικὰς μεγαλοπρεπείας. Ἴσως
ἐν Γαλλίᾳ εὐρίσκονται ἴχνη παρομοίων ἀντιθέσεων·
οἱ Ἀγγλοὶ ἔλεγον, ὅτι, «ὡς ὑπήκοοι μὲν εἰσὶ κα-
κοὶ, ὡς ἀντάρται ὅμως χειρότεροι.» Ἐὰν ἡ ἐπα-
νάστασις ἐθριαμβεύσῃ, ἤθελεν εἶσθαι ἐπιρόβον μὴ ὀ-
λος ὁ σωρὸς οὗτος τῶν Καθολικῶν, ἀμαθῆς καὶ τυ-
φλὸς, ἐξευτελισθεὶς ὑπὸ τῶν αἰώνων καταδιωγ-
μοῦ, στρέψῃ τὰ ὄπλα κατὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀρ-
χηγῶν. Ὁ πόλεμος γενόμενος ἐν ἀνόματι τῆς ἐλευ-
θερίας, ἤθελεν εἶναι κατὰ τὴν φύσιν αὐτοῦ δουλικός, καὶ οἱ
γενναῖοι ἀρχηγοὶ τῆς ἐπαναστάσεως θὰ ἐγίνοντο
ἀναμφιβόλως τὰ πρῶτα θύματα. Ἀλλ' ἀπατώ-
μεθα καὶ περὶ τὰ κακὰ καὶ περὶ τὰ καλὰ, ἡ δὲ ἀν-
θρωπότης δὲν εἶναι πάντοτε κακὴ ὅσον περιγρά-
φεται. Τίς δὲν ἤθελε προῖδει ἀπὸ τῆς αἰφνιδίου
ἀπελευθερώσεως τῶν δούλων τὸ 1848, σκηναὶ βίβας

εἰς τὰς Γαλλικὰς ἀποικίας; Καὶ ὅμως τί συνέβη;
ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἐλευθερία ἐθριαμβεύσαν ἠού-
χως, ἄνευ ἀταξίας.

Ὁμολογητέον ὅπως δὴ ποτε, ὅτι ἡ ἐκβασίς ἐδι-
καίωσε τοὺς μετρίφρονες πατριώτας τῆς Ἰρλαν-
δίας, ὡς φέρ' εἰπεῖν τοὺς Γραττιάν, Κούρβαν, Πόν-
σομβυ, Βάριγκτων, κτλ, οἵτινες ἐφρόνουσι ὅτι ἡ πα-
τρις αὐτῶν νὰ μείνῃ μὲν προσκεκολλημένη εἰς με-
γάλην ἐλευθέρην κυβέρνησιν, νὰ ἐξασκῇ δὲ μόνη τὰ
δικαιώματα αὐτῆς. Κατεγίνοντο μεθ' ἰκανότητος
καὶ θάρρους εἰς ἔργον ἄγρον· εἰργάζοντο ὅπως
παρασιάζωσιν ἀλήθειαν τινα εἰς τοὺς ψευδεῖς τύπους
ματαιοῦ καὶ νόθου πολιτεύματος. Εἰ καὶ ἀτελεσ-
φόρητοι ἔμενον οἱ ἀγῶνές των, εἶχον ὅμως ἐτι πε-
ποιθῆσιν εἰς τὴν ἰσχὺν τῆς ἐλευθερίας, ἵνα κατα-
ναγκάσωσι τὸν δυνάστην, εἰς ταχείαν ἢ βραδυτέ-
ραν ἀπονομὴν δικαιοσύνης πρὸς τοὺς καταδυνα-
στευομένους. Δὲν ἐπέπρωτο νὰ ἴδωσι ζῶντες ἀνα-
τέλλουσαν τὴν αὐγὴν καλλιτέρων ἡμερῶν ἐν Ἰρλαν-
δίᾳ. Ὁ Οὐανελ ὅμως, εὐτυχέστερος τῶν προκατό-
χων του, καὶ μεταχειριζόμενος ἐναλλαξ ἀπέναντι
τῆς Ἀγγλίας τὸ πλῆκτρον τῆς τύψεως τοῦ συναιδέ-
τος, τοῦ φόβου καὶ τοῦ οἴκτου, προσῆψε μετὰ ταῦτα
εἰς τὴν αὐτὴν πολιτικὴν, λάμπιν καὶ μεγαλείον
ἄτινα ἐπέτυρον τὰ βλέμματα τῆς Εὐρώπης. Οἱ εἰς
τὸ μέλλον δικαιοθέντες ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ εἴ-
πωσιν ὅτι ἦσαν συνετώτεροι. Καὶ ὅμως δὲν πρέπει
νὰ καταδικάσωμεν τοὺς πατριώτας Ἰρλανδοὺς διότι,
ἐνθάρρυνθέντες ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἐκείθεν τῶν
θλασσῶν ἐπαναστατῶν, προέβλεπον καὶ ἐπεθύμουν
ἄλλην τινα ἐκβασίαν. Πολλὰ εὐκόλως λησιμονοῦμεν
ὅτι οἱ σύγχρονοι ἠγνόουν τὸ μυστήριον τοῦ μέλλον-
τος. Καὶ ἀληθῶς οὐδὲν ἀβεβαιοτέρον, καὶ τὸ μυ-
στήριον ὅπερ οἱ ἱστορικοὶ κατέχουσι συχνὰ τοὺς κα-
θιστᾶ ἀδίκους ἐκτιμητὰς τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν πα-
θῶν τῶν προκατόχων των. α Ἐν τε τῇ ἱστορίᾳ ὡς
» καὶ ἐν πολέμῳ οὐαὶ τοῖς ἠττηθείσι! » λέγει ὁ
εὐγλωττος Λαμαρτίνος. α Δὲν κολακεύουσι μόνον
» οἱ σύγχρονοι τὸ εὐθοκίμησαν ἔγκλημα, ἀλλὰ καὶ
» αὐτοὶ οἱ μεταγενέστεροι. Σὺμπασα ἡ ἀνθρωπάτης
» ἔχει τὴν ἀνανδρὸν ἢ μοχθηρὰν κλίσειν τοῦ ν' α-
» ποδίδῃ δίκαιον εἰς τὸν ἰσχυρὸν, καὶ νὰ καταδικά-
» ζῃ ἀνεξετάστως τὸν καταδληθέντα (1). » Ἡ ἐπι-
τυχὴς τυραννία ἔχει τὸ ἴδιωμα νὰ ἐμπροσθεῖ τὸ
ψεῦδος καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄδυτα τῆς ψυχῆς.

Ἀριθμοῦντες ἐκείνους πρὸς τοὺς ὁποίους αἱ βάρσα-
νοι τῆς καταδυναστεύσεως ἦσαν πικρότεροι, καὶ δὲν
ἠδύναντο νὰ δεχθῶσιν ἐντίμως ἄνετον βίον εἰς
τόπον δούλων, πρέπει νὰ τάζωμεν πρῶτον τὸν πρω-
τότοκον ἀδελφὸν τοῦ ἡρώος μας. Ὁ Θεμᾶς Ἀδδης
ἔμαθ' ὑπῆρξεν ἐν τῶν κυριωτέρων προσώπων τῆς
ἐπαναστάσεως τοῦ 1798. Καταταχθεὶς τὸ 1796
εἰς τὴν ἐταιρίαν τῶν ἑνωμένων Ἰρλανδῶν, διεύθυ-
νεν αὐτὴν μᾶλλον διὰ φρονίμων συμβουλῶν, καὶ
διὰ δραστηρίας μετοχῆς εἰς τὴν ἐπανάστασιν. Φύ-

(α) Revue des Deux Mondes, 1840.

(1) Lamartine, Vie de César.

σαι φιλότιμος, προσεκτικός, σιωπηλός, ἄν και πλήρης πάθους, βαθύνους και φιλοκάγαθος, ἀλλὰ κατεχόμενος ὑπ' ἀρχῶν ἀκάμπτων και ἔτοιμος εἰς πᾶσαν θυσίαν ὑπὲρ τοῦ ἰδίου ἀγῶνος, εἶχε πολλὰ προτερήματα ἀναγκαῖα εἰς ἀρχηγὸν κόμματος. Οἱ Ἴρλανδοὶ ἔλεγον ὅτι αὐτὸς ὁ λόρδος Φίτζ Γεράλδος ἦτο ἢ μὲν ὁ ἀγαπητότερος, ὁ εὐγενέστερος και ὁ καλύτερος τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐχὶ και ἰκανὸς νὰ φέρῃ ἐπανάστασιν εἰς αἰσίον τέλος· ὁ μᾶλλον και τάλαντος θὰ ἦτο ὁ Θωμᾶς Ἄδδης Ἐμμετ. Κατὰ τὸ ἔτος 1798, ἐγένετο μετὰ τοῦ λόρδου Φίτζ Γεράλδου, τοῦ λόρδου Κλογκουόρρυ, τοῦ Ἀρθούρου Κορνόρου, μέλος τοῦ ἐκτελεστικοῦ Διευθυντηρίου τοῦ συστηθέντος ἐν τῇ πόλει Ὁξφόρδ, κατὰ τινὰ πρόσκαιρον θρίαμβον τῆς ἐπανάστασεως. Σύμφωνος δὲ μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Ρούσσελ και τοῦ Θεοβάλδου Οὐόλφ Τόν, ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ διὰ τὴν πάλιν ἢν ὑπεστήριζεν ἡ Ἴρλανδία κατὰ τῆς Ἀγγλίας, τὴν βοήθειαν τοῦ Διευθυντηρίου και τῆς γαλλικῆς Δημοκρατίας (1). Ὁ Θεοβάλδος Οὐόλφ Τόν ἀνεχώρησεν εἰς Γαλλίαν, παραγγεληθεὶς νὰ διαπραγματευθῇ προσωπικῶς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἴρλανδίας μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Hoche. Διηγούντι δὲ ὅτι ἡ τελευταία αὐτῶν συνέντευξις, πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Τόν, ἐγένετο ἐν τινὶ μικρῷ ἀγρῷ τριγωνικοῦ σχήματος, ἐπὶ λόφου παρακειμένου τῷ Ράφθαρναμ, ὅπου ἦτο ἡ ἐξοχὴ τοῦ Θωμᾶ Ἄδδης Ἐμμετ. Χωριζόμενος ἀπὸ τῶν συντρόφων του ὁ Ἐμμετ παρετήρησεν ὅτι ὁ ἀγρὸς αὗτος ἦτο ἀπαράλλακτος πρὸς ἐκεῖνον ἐν ᾧ ὁ Γουλλιέλμος Τέλλος και οἱ συνωμόται τῆς Ἑλβετίας ὠρκίσθησαν τὴν καταστροφὴν τῆς Αὐστρίας και τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ τόπου αὐτῶν.

Ὀλίγον ὁμῶς διήρκεσαν αἱ πλήρεις ἐλπίδων αὐταὶ ἡμέραι. Ὁ ὄλεθρος τοῦ στόλου και τῆς γαλλικῆς ἐκστρατείας τὸ 1798, ἔφεραν τὴν καταστροφὴν τῆς ἐπανάστασεως. Ἡ Ἀγγλία ἐπέπεσε κατὰ τῆς Ἴρλανδίας ὡς τῦρος μαινόμενος, τετυφλωμένη ὑπὸ θυμοῦ. Τὸ αἶμα ἐρρέυσσε ποταμηδόν, και πόσαι τότε εὐγενεῖς ψυχαὶ ἐθυσιάσθησαν ὑπὲρ τοῦ ἱερωτέρου τῶν ἀγῶνων! Οἱ Ἴρλανδοὶ ἐν τῇ πικρᾷ αὐτῶν ἀγανακτήσει λέγουσιν ὅτι, ἡ τρομερὰ καταστολὴ τοῦ 1798 ὑπῆρξεν ὁ Τρόμος τῆς Ἀγγλίας. Ἡ σύγκρισις αὕτη πρὸς τὴν ἀπιστίαν ἐκείνην ἐποχὴν τῆς γαλλικῆς ἐπανάστασεως εἶναι ἴσως ὑπερβολικὴ· διότι ὅλα αἱ ἐπιπτώσεις τῶν περὶ τὸν πρίγκηπα Ἀραυ-

(1) Ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ Θωμᾶς Μούρ ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ λόρδου Φίτζ Γεράλδου, ὅτι εἰν τις θέλει ἐπιπλήξῃ τοὺς ἠνωμένους Ἴρλανδοὺς ὡς ζητήσαντας ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ των τὴν βοήθειαν τῶν Γάλλων, ἔπρεπε νὰ ἐνθυμηθῇ ὅτι εἰ δημοκρατὶ τῆς ἐπανάστασεως τοῦ 1688 ἐνίσταται, ἀδίκως ἢ δικαίως, συγκεχωρημένον νὰ ζητήσῃ τὸν στρατὸν τοῦ πρίγκηπος Ἀραυσίας ὅχι ἵνα ἀπελευθερώσῃαν ἐκ τοῦ ζυγοῦ ἔθνος ξένον, ἀλλ' ἵνα ἀνατρέψῃ τὴν κυβέρνησιν τοῦ τόκου των. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολιόντος, ἡ ἐκστρατεία τοῦ στρατηγοῦ Οὐόλφ τὸ 1798 εἶχε πᾶσαν πιθανότητα ἐπιτυχίας, και χωρὶς περιστάσεων ἕως τυχείων και ἀπροσπτόν ἔθελον ἀφαιρῆσαι κατερθῶσαι τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἴρλανδίας.

σίας και τῶν στρατοδικείων αἱ σφαγαί, αἱ βιάσονται, οἱ ἄνευ δίκης ἀποκεφαλισμοὶ εἰ και παρεβλήποντο, και ἐνεθαύρυνοντο μάλιστα ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, δὲν ὑπῆρξαν ὁμῶς τὸ ἀμεσον ἔργον τοῦ λόρδου Κάμδεν και τοῦ λόρδου Καστελρήγ, ὅσον τὰ ἐπὶ τοῦ Τρόμου ἐγκλήματα τοῦ Ὄρους και τοῦ Κοματάτου τῆς κοινῆς σωτηρίας. « Εἶδον, λέγει ἱερεὺς τις κατὰ παράδοξον συγκυρίαν εὐρεθεὶς ἀλληλοδιαδόχως ἐν Γαλλίᾳ τὸ 1793 και ἐν Ἴρλανδίᾳ τὸ 1798 ἔτος, παρέβαλον τοὺς δύο τρόμους, εἶδον τὴν ἀνθρώπινον ζωὴν ἐπίσης και ταφρονομένην ἐν Ἴρλανδίᾳ ὅσον και ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλὰ ποτὲ δὲν εἶδον ἐν Γαλλίᾳ δυστυχῆ πλάσματα ἐκπνέοντα ὑπὸ βασάνων. »

Και ἀληθῶς ἡ βίασας ἐν Ἴρλανδίᾳ ὑπῆρξεν ἐπιβαρυντικὴ τοῦ περὶ ὑπόπτων Γαλλικοῦ νόμου. Μάταιον εἶναι νὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰς τὴν σύγκρισιν ταύτην ἢ τις ὀλίγην τιμὴν περιποιεῖ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, εἰς τὸν νεώτερον πολιτισμὸν και εἰς τὰ μεγαλῆτερα ἔθνη τῆς Εὐρώπης. Ἡ θεία Πρόνοια, κρίμασιν οἷς οἶδε, δύναται ὅταν θελή νὰ ἐξαγάγῃ καλὸν ἐκ κακοῦ· ἀλλὰ τὰ ὄργανα τοῦ κακοῦ οὐχ ἦττον εἰσὶν ἀποτρόπαια. Ἐν τῷ ἀρχαίῳ κυβερνητικῷ συστημα εἶχε παρακμάσει, εἰν αἱ συνέπειαι τῆς ἐπανάστασεως ὑπῆρξαν ἐντυχεῖς διὰ τὴν Γαλλίαν, βεβαίως δὲν εἶναι λόγος νὰ φανώμεν ἐπισεικτεῖς πρὸς τὸ σύστημα τοῦ τρόμου. Μοὶ φαίνεται λοιπὸν ὅτι δὲν πρέπει νὰ δωρῆσωμεν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Λόρδου Καστελρήγ τὴν ἀφασιν ἢν εὐκόλως ἀποκτᾶ ἢ ἐπιτυχία. Ἡ σκληρὰ αὕτη πολιτικὴ οὐδὲ κἂν ἐπιταδεῖα ὑπῆρξεν, ἀλλὰ μᾶλλον ἠλιθία και θηριώδης. Ἐν ὁ χρόνος ἐπέφερε σήμερον ἐν Ἴρλανδίᾳ κατάστασιν, ἂν ὅχι εὐτυχῆ, τοῦλάχιστον εἰρηρικὴν, πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν τοῦτο εἰς περιστάσεις ἃς οὐδεὶς ἠδύνατο τότε νὰ προῖδῃ (1). Ἄλλως τε ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι, ὡς γνώρισμα τοῦ ἐθνικοῦ τῶν Ἀγγλων χαρακτήρος, ὅτι ποτὲ δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀπολογηθῶσι διὰ τὴν ἐν Ἴρλανδίᾳ διαγωγὴν αὐτῶν· ὀλίγον και περισκεμμένως ὠμίλησαν περὶ αὐτῆς. Καὶ λόγῳ πολιτικοῦ και λόγῳ ἐντίμου αἰσθήματος ῥίπτουσι κάλυμμα ἐπὶ τῶν ἀδικημάτων τῆς πατρίδος των. Τὸ παράδειγμα των θὰ ἦτο ἴσως ἐπιωφελέες νὰ ἀκολουθήσῃ και ἐν Γαλλίᾳ, ἐνθα ἡ ἀγάπη θεωριῶν ἐπαναφέρει, κατὰ τοὺς καιροὺς και τὰ κόμματα, τὴν δικαίωσιν τοῦ τρόμου και τὴν ἀπολογίαν τῆς σφαγῆς τοῦ ἀγίου Βερθολομαίου.

Γνωστὸν ὅποιον ὑπῆρξε τὸ τραγικὸν τέλος τῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἴρλανδικῆς ἐπανάστασεως. Ὁ ἐράσμιος και δυστυχὴς Λόρδος Φίτζ Γεράλδος ἐτελεύτησεν

(1) Μία τῶν περιστάσεων ταύτων ὑπῆρξεν ἡ ἐρήμωσις τῆς χώρας, ἐνεκα τῶν μεγάλων μεταναστεύσεων αἰτινες ὠνομάσθησαν Ἐξοδοὶ ὑπὸ τῶν Ἴρλανδῶν, διότι ἡ ἀποδοτικὴ φυλὴ εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τοὺς νικητάς. Ὁ Κ. Δὲ Λαβέρν ἐν τῷ ἀξιολόγῳ συγγράμματι του περὶ τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ γεωργίας λέγει ἔτι, « Ἡ θεία Πρόνοια ἐβωλεν ἐν Ἴρλανδίᾳ τὴν εἰρήνην διὰ τῆς ἐρημώσεως. »

ἐν φυλακῇ, ὑπὸ τὸ βάρος κατηγορίας ἀξίας θανατικῆς ποινῆς ὁ Θεοβάλδος Οὐόλφ Τὸν ἀπέθανεν ἐπὶ τῆς λιμητόμου, ὁ δὲ Ἀρθούρος, Οὐκονόρ, Μάκ Νέβων, καὶ Θωμάς Ἀδδὸς Ἐμμετ, ἐξωρίσθησαν καὶ κατεκλείσθησαν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἡ σύζυγος τοῦ Θωμά Ἀδδὸς Ἐμμετ ἦλθε πρὸς αὐτὸν καὶ ἔζησε κατὰ τὰ τέσσαρα ταῦτα ἔτη κεκλεισμένη ἐν τῇ εἰρηκτῇ μετ' αὐτοῦ, δίδουσα αὐτῷ δείγματα ἀγάπης ὁμοίας πρὸς τὴν τῆς Κυρίας Λαφαγέτ ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ Ὀλμουτς.

Σ.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ

ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΜΗΜΑΤΑ.

(Τόμος. Ἰδε φυλλάδ. 135 καὶ 136.)

Γ.

*Εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ μεγάλου Φρεδερίκου
εἰς Ποτσδάμην 1806.*

—ooo—

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ 1806 εἶχε φέρει τὴν Πρωσικὴν μοναρχίαν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημοῦ. Ὁ στρατός τις καταρτισθεὶς καὶ ἐξασκηθεὶς μετὰ τοσοῦτων φροντίδων ὑπὸ τοῦ μεγάλου Φρεδερίκου εἶχε καταστραφῆ εἰς δώδεκα ἀλλεπαλλήλους μάχας· τὰ φρούρια τῆς εἶχον ἀνοίξει τὰς πύλας εἰς τὸν νικητὴν, αἱ δὲ ἐπαρχίαι τῆς, καὶ ἐν ἄλλαις ἢ Σιλεσία, ἧς τὴν κατὰκτησιν διεπράξατο ὁ δεῦτερος Φρεδερίκος διὰ τοσοῦτων εὐφυῶν στρατιωτικῶν ἐφευρέσεων, κατείχοντο ὑπὸ τῶν γαλλικῶν ταγματῶν. Ὁ αἰετός τῶν Γάλλων εἶχε πανταχοῦ καταβάλλει τὸν δικέφαλον αἰετὸν τῆς Πρωσίας, καὶ ἡ ἀτυχῆς χώρα τῶν ἠττηθέντων παρίστα θεῖον μέγαλον ἐχθρικοῦ στρατοπέδου. Ὁ Ναπολέων ὀργισμένος διὰ τὴν προσπονημένην οὐδετερότητα τῆς Πρωσίας, διὰ τὰς μετὰ τῆς Ἀγγλίας ραδιουργίας τῆς, καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν μυστικὴν ἐνοχλήν τῆς εἰς τὴν συμμαχίαν τοῦ 1805, ὅτε χωρὶς φανερὰ νὰ συνταχθῆ μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ρωσίας, εἶχε κρυφίως ἀθροίσῃ στρατὸν σκοπεύουσα νὰ κωλύσῃ τὴν ὀπισθοχώρησιν τῶν Γάλλων ἐν περιπτώσει ἤττας, εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἐξαλείψῃ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ χάρτου τῆς Εὐρώπης, καὶ νὰ καταδιβάσῃ τὸν ἔγγονον τοῦ μεγάλου Φρεδερίκου εἰς τὸν ἀπλοῦν βαθμὸν ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεβούργου. Οὐδ' αἱ ἱκεσίαι τῶν ὑπουργῶν τῆς Πρωσίας, οὐδὲ τὰ δάκρυα νέας καὶ ὠραίας βασιλείας, οὐδ' αἱ παρακλήσεις τῶν ὑπουργῶν τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ρωσίας κατώρθωσαν νὰ τὸν μεταπείσωσιν. Ἀλλ' ὅ,τι τὰ δάκρυα γυναικὸς καὶ αἱ παρακλήσεις δύο αυτοκρατόρων, ὅ,τι αἱ εὐχαι λαοῦ ἀφωσιωμένου εἰς τὸν μονάρχην του, μονάρχην ἀσθενῆ ἴσως μᾶλλον ἢ ἐνοχον, δὲν κατώρθωσαν, τὸ

κατώρθωσαν εἰς τάφος, ἐπενεγκῶν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Ναπολέοντος μίαν τῶν αἰφνιδίων ἐκείνων μεταβολῶν, ἃς τὸ κινὸν οὐδὲ νὰ ἐννοήσῃ δύναται οὐδὲ νὰ ἐξηγήσῃ.

Ὁ αυτοκράτωρ εἶχε διατάξει νὰ κρημισθῆ ἡ στήλη τοῦ Ροσβάχ, ἢ ἀνεγερθεῖσα εἰς μνήμην ἤττης τινὸς τῶν Γάλλων ἐπὶ τοῦ Ε' Λουδοβίκου, καὶ εἶχε ἀράξει τὸ ξίφος τοῦ μεγάλου Φρεδερίκου ἀνακράζων· «Τιμῶ τὸ ξίφος τοῦτο ὑπὲρ ὅλων τοῖς θησαυροῖς τοῦ κόσμου!» Ἡ δὲ Πρωσία, κύπτουσα ἕως τότε σιωπηλῶς ὑπὸ τὸ βάρος τῶν φόρων τοῦ νικητοῦ, ἐφριζεν ὑπ' αἰσχύνῃς καὶ ὀργῆς μαθοῦσα ὅτι τὰ ὅπλα τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἥρωός της μετέβησαν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ.

Τότε δ' ἐράνη πόσῃ ἐγγλωττίαν καὶ δραστηριότητα δύναται ν' ἀναπτύξῃ τὸ πολιτικὸν πνεῦμα ἐνὸς λαοῦ, ἔστω καὶ τεταπεινωμένου. Ἀπασα ἡ Γερμανία ἀντήχησεν ἐκ τῶν κλαυθμῶν τῆς Πρωσίας, ἧτις ἐθρήνει οὐχὶ τοὺς ἀπολεσθέντας θησαυροῦς, ἀλλὰ τὸ ξίφος τοῦ βασιλέως της. Καὶ ὁ ἀγγλικὸς τύπος δημοσιεύων τοὺς θρήνους ἐκείνους, ἐφρόντισε κατὰ τὸ εἰωθὸς νὰ τοὺς μεγαλύνῃ καὶ νὰ τοὺς καταστήσῃ δριμυτέρους, ὅπως ἐρεθίσῃ τὸ μῖσος τῆς Εὐρώπης κατὰ τοῦ Ναπολέοντος καὶ τῆς Γαλλίας.

Ἄν καὶ ὀλίγον ἔμεινεν εἰς Βερολίνον ὁ Ναπολέων, δὲν ἠμέλησεν ὅμως νὰ ἐπισκεφθῆ τὴν Ποτσδάμην, τὰ λαμπρὰ ταῦτα ἀνάκτορα τοῦ μεγάλου Φρεδερίκου, τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο καὶ προσφιλὲς ἀσυλον, ὅπου ἀφ' οὗ ὕψωσε τὸ ἔθνος του εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δυνάμεως καὶ τῆς λαμπρότητος, ἐτέρπετο καλλιεργῶν τὰ γράμματα καὶ διατηρῶν μὲ πάντας τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ σοφοὺς, φιλοσόφους ἢ διακεκριμένους τῷ πνεύματι ἀδιάκοπον ἀλληλογραφίαν.

Ἐκεῖ διεζήγητο ἢ μετὰ τοῦ Βολταίρου ἐπιστολιμαία διαμάχη ἐκείνη, ἢ ἐπενεγκοῦσα ὀλικὴν σχεδὸν μεταβολὴν ἐν τῇ φιλολογίᾳ. Πρὸς δὲ, ἐν Ποτσδάμῃ κατηρτίσθησαν ὑπ' αὐτοῦ τὰ τοσοῦτον περίφημα ἐκεῖνα τάγματα, ὧν τὰ πρῶτα ἐρρίφθησαν ἐν 1792 κατὰ τοῦ χειμάρρου τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, τὰ δὲ τελευταῖα ἠφανίσθησαν εἰς τὸ πεδίον τῆς Ἰένης. Ἐκεῖ τέλος ἐντὸς σκοτεινοῦ ὑπογείου ὑψοῦτο καὶ τὸ μνημεῖον τοῦ μεγάλου ἐκείνου βασιλέως, εἰς θέσιν ἐκλεχθεῖσαν παρὰ τοῦ ἰδίου, καὶ κατὰ σχέδιον παρ' ἐκείνου δοθέν.

Ὁ Ναπολέων εἰσῆλθεν εἰς τὸ Βερολίνον τὴν 24 Ὀκτωβρίου 1806 καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Ποτσδάμην. Μόλις δ' ἐν αὐτῇ, ἠθέλησε νὰ ἐπισκεφθῆ τὸν θάλαμον ὃν κατόκει ὁ μέγας Φρεδερίκος, καὶ ὅν εἶχον σεβασθῆ ἔκτοτε οἱ Πρωσσοὶ πάντοτε θρησκευτικῶς. Οὐδὲν τῶν ἐπίπλων εἶχε μετακινήθῃ, τὰ πάντα ἦσαν ὡς καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου μονάρχου. Ὁ Ναπολέων ἐξέτασεν ὅλα μετὰ προσοχῆς, ἀνοίγων τοὺς σφύρας καὶ ἐγγιζων πᾶν ὅ,τι εὕρισκετο ὑπὸ τὴν χεῖρά του.

— Μὰ τὴν ἀλήθειαν, εἶπε, μὲ τόνον φωνῆς ἐμφαίνοντα ἐκπληξιν καθεζόμενος ἐπὶ καλαίου ἀνακλινηρίου, ἡ πολυτέλεια δὲν ἐπικρατεῖ εἰς τὸν θάλαμον τοῦτον.